

JELENTÉS

„Kiemelt jelentőségű szárazgyepek megőrzése Közép-Magyarországon” című
Life+ Nature (LIFE NAT/HU/001028 azonosító számú) projekt keretében
végzett botanikai felmérésekről

Zsálya Környezet- és Természetvédelmi Egyesület
(4027 Debrecen, Juhász Gyula utca 2. III/14.)

Dr. Deák Balázs,
egyesületi elnök

A jelentést készítették: Deák Balázs, Kelemen András és Valkó Orsolya

Debrecen, 2014. november 11.

Összefoglaló a vállalt feladatok teljesüléséről, mintavétel módszertana

A 2014. évben a természetvédelmi rekonstrukciós munkákat megelőző alapállapot felmérést végeztük el az alábbi helyszíneken:

‘Epöli szarmata vonulat’ Natura 2000 site (Gyermely-Máriahalom)

‘Alsó-Tápió és patak völgyek’ Natura 2000 site (Tápiósági földvár)

‘Érd-tétényi plató’ Natura 2000 site (Tétényi-fennsík)

‘Gödöllői-dombság peremhegyei’ Natura 2000 site (Fóti Somlyó)

A botanikai felmérés során felmértük azokat a területeket (alapállapot felmérés), amelyeken a 2014. év második illetve 2015. év első félévében valamilyen rekonstrukciós munkát végeznek. Felmérésre kerültek ezen felül azok a területek is, ahonnan az Alsó-Tápió és patak völgyek site-on található szántó visszagyepesítésére felhasznált széna származik (donor területek felmérése).

A felmérést 2014 szeptember és október hónapokban végeztük. A felmérés során a DINPI munkatársaival közösen végrehajtott előzetes bejárás és egyeztetés alapján kijelölt - a területekre leginkább jellemző - kezelési egységekben (jól körülhatárolható növényzeti folt, amelyben egyféle kezelést alkalmaznak) kijelöltük a mintavételi egységeket (blokkokat). Egy kezelési egységben a blokkok száma 1-3-ig terjedt és mennyiségük a felmériendő terület nagyságától függött. A nagyobb (>5ha) kezelési egységekben 3 blokkban, a közepes méretű (0,5-5ha) egységekben 2 blokkban, a kis foltokban (<0,5ha) 1 blokkban került felmérésre a növényzet.

Minden blokkban 4 darab 4×4 méteres nem érintkező állandó kvadrátot jelöltünk ki. A növényzet felmérése a kvadrátokban történt. A kvadrátokban feljegyzésre került a jelen lévő növényfajok listája, százalékos borítása, az avar borítása és vastagsága, valamint a növényzet átlagmagassága. Az adatokat a mellékelt táblázatban rögzítettük. A felmérés során minden foltról készítettünk dokumentáló fotókat is. A blokkok növényzetének felmérése mellett minden kezelési egységben felírtuk a foltban található összes edényes növény listáját.

Az Alsó-Tápió és patak völgyek site-on található szántó visszagyepesítésére felhasznált széna származási területeinek (donor területek) felmérése során mindhárom donor területről nyolc-nyolc darab 4×4 méteres nem érintkező kvadrátot jelöltünk ki. A növényzet felmérése a kvadrátokban történt a fentebb leírt módszertannak megfelelően. A felmérés során minden foltról készítettünk dokumentáló fotókat is.

Eredmények

‘Epöli szarmata vonulat’ Natura 2000 site (Gyermely-Máriaalom)

A felmérés során három vegetáció-típust mértünk fel.

1, Akác dominálta foltok.

A foltok a terület legmélyebben fekvő részén, a patakmeder mellett találhatóak. A lombkorona szintben az akác dominál; a cserjeszintet kökény, gyepűrózsa, egybibés galagonya és bodza alkotja. Az aljnövényzetben a természetes vegetáció már csak nyomokban található meg (például kis borítással tavaszi hérics, ligeti zsálya, sarlós gamandor és tejoltó galaj), helyette egy zavart, főként gyomfajokból (meddő rozsnok, ragadós galaj, foltos bürök és nagy csalán) álló növényzet található. A felmért foltok mérete viszonylag kicsi (<0,5ha).

2, Őshonos cserjefajok dominálta foltok.

A felmért foltok a patakmedertől észak-keletre helyezkednek el. A terület őshonos cserjefajokkal (főként galagonya, kökény és fagyal) borított, egyaránt jelen vannak kevésbé (70-80%) és jobban (90-100%) cserjésedett területek. A cserjék alatt az aljnövényzet bár gyomos, de megőrizte az eredeti löszgyepi karakterét. A cserjék alatt megtalálható a keskenylevelű perje, barázdált csenkesz, ligeti zsálya, farkas kutyatej, tejoltó galaj, fűzlevelű peremizs, tavaszi hérics és a budai imola. Ugyanakkor főleg a nagyobb cserjeborítású területeken nagy borítással vannak jelen a zavarásjelző, gyom és invazív fajok is, mint a nagy csalán, ragadós galaj és a magas aranyvessző. A felmért foltok mérete itt is viszonylag kicsi

(<0,5ha), de mivel ez az a vegetációtípus, ami a legtöbb területen jelen van, az eredmények jó összevethetősége érdekében itt minden foltban 2-2 blokkot mértünk fel. Kivétel ez alól az M1 terület, ahol 3 blokkot mértünk fel.

3, A terület nyugati felén található nagy kiterjedésű galagonyás.

Nagy mértékben zavart élőhely, a zárt cserjeszint (főként egybibés galagonya, fekete bodza és kökény, kisebb borítással gyepűrózsa és fagyal) alatt az aljnövényzet gyakorlatilag eltűnt. A zárt cserjeszint mellett ehhez a vaddisznók kiemelkedően nagy denzitása (taposás, túrás, rágás) is hozzájárult. A területen botanikai értelemben vett természetvédelmi értéket nem találtunk, a löszgyepi vegetáció maradványaként csak néhány tő csattogó számóca és borzas ibolya került elő. Az aljnövényzetben leginkább néhány generalista és zavarástűrő faj jellemző, mint a kerek repkény, nagy csalán, nehézszagú gólyaorr, bódító baraboly és zamatos turbolya. Az inváziós fajok közül a magas aranyvessző fordul elő. A foltban 4 blokkot (8-8 kvadrátot a terület alsó és felső részén) mértünk fel.

Összesítő táblázat

Élőhely	Felmért foltok száma	Foltonkénti blokkok száma
1, Akácos	3	1
2, Kis méretű cserjefoltok	3	2 (M1 folt esetén 3)
3, Nagy méretű cserjefolt	1	4

‘Alsó-Tápió és patak völgyek’ Natura 2000 site (Tápiósági földvár)

A felmérés során két vegetáció-típust mértünk fel.

1, Őshonos cserjefajok dominálta folt.

A mintegy 1,5 hektár területű cserjésedett folt a Tápiósági földvár keleti részén található. A cserjeszintben a kökény dominál; emellett gyakori a veresgyűrű som, a csíkos kecskerágó és az egybibés galagonya. Az aljnövényzetben a gyepvegetáció gyakorlatilag eltűnt, helyette egy zavart, főként gyomfajokból (zamatos turbolya, vérehulló fecskefű, ragadós galaj és gyalogbodza) álló növényzet található.

2, Szénaráhordáshoz donorsite-ként használt referencia gyepek felmérése

2a, A rekonstruálni kívánt szántó mellett található löszgyep

A Tápiósági Földvár déli és keleti oldalában, közvetlenül a platón elhelyezkedő gyepesítendő terület mellett található löszgyepek kerültek felmérésre. A gyepek fajkészlete még nagyrészt őrzi a löszgyepi fajokat, így feltehetően a terület megfelelő donor terület lesz. A legjellemzőbb pázsitfűfajok a deres tarackbúza, illetve foltokban a taréjos búzafű. A kétszikű kísérőfajok között olyan védett és fokozottan védett fajok is megtalálhatóak, mint a szennyes ínfű és a hengeres peremizs. Emellett a löszgyepek jellemző kétszikű fajtái – mint például a ligeti zsálya, patika párlófű, tejoltó galaj és koloncos legyezőfű – is jellemzőek a területen. A terület kiemelkedő természeti értékei ellenére meg kell jegyezni, hogy a kezelés elmaradása (és így a területen felhalmozódó nagy mennyiségű avar és fű-biomassza) némileg

megmutatkozik a terület fajkészletében és csökkenti a kétszikű fajok fajgazdagságát. Emellett potenciális veszélyeztető tényező lehet az alacsonyabb térszinteken a gyepek mellett közvetlenül megtalálható gyalogbodzás (néhány egyed már a löszgyepben is megjelent).

2b, Sztyeprét

A donor terület egy igen fajgazdag sztyeprét. A domináns fűfaj a barázdált csenkesz, a terület üdébb jellegére utal a réti perje és a réti csenkesz jelenléte. A terület kiválóan alkalmas a szénaráhordásos gyeprekonstrukció donor területének, mert a kétszikű kísérőfajok igen nagy fajgazdagságban és virággazdagsággal fordulnak elő a területen. Számos olyan löszgyepekre is jellemző kétszikű faj fordul elő, amelyek jó eséllyel képesek megtelepedni a Tápiósági Földvár gyepesítendő területén. Ilyen fajok például a koloncos legyezőfű, hasznos földitömjén, lecsepült veronika, réti útifű, mezei cickafark és tejoltó galaj. A gyepek üde karakterét mutatja számos kétszikű kísérőfaj – őszi vérfű, őszi kikerics, festő zsoltina, réti ördöghataptafű – tömeges előfordulása. A gyepben előfordul a védett fátyolos nőszirm is.

2c, Sztyeprét

A donor terület egy fajgazdag sztyeprét. A domináns egyszikű fajok a deres tarackbúza, a barázdált csenkesz és a korai sás. A terület kiválóan alkalmas a széнарáfordásos gyeprekonstrukcióhoz donor területnek, mert a kétszikű kísérőfajok igen nagy fajgazdagságban és virággazdagsággal fordulnak elő a területen. Számos olyan löszgyepekre is jellemző kétszikű faj fordul elő, amelyek jó eséllyel képesek megtelepedni a Tápiósági Földvár gyepesítendő területén. Ilyen fajok például a koloncos legyezőfű, ligeti zsálya, tejoltó galaj, mezei here és hasznos földitömjén. A gyepben tömegesen előfordul a védett tavaszi héric.

Élőhely	Felmért foltok száma	Foltonkénti blokkok száma
1, Cserjefolt	1	2
2, Donor területek	3	2

‘Érd-tétényi plató’ Natura 2000 site (Tétényi-fennsík)

A felmérés során két vegetáció-típust mértünk fel.

1, Őshonos cserjefajok dominálta foltok.

A Tétényi-fennsík jelentős részét őshonos cserjefajokkal becserjésedett szubpannon sztyeppék borítják. A cserjésedés mértékében ugyan vannak lokális különbségek, de ez a gyepterjesztését nem befolyásolja jelentősen. A négy felmért cserjésedett foltban a legjellemzőbb cserjefajok az egy- és kétbibés galagonya, a sóskaborbolya és a gyepűrózsa voltak, a cserjeszint magassága 0,5 m és 2,8 m között változott. Az aljnövényzet minden folt esetében még megőrizte a sztyeppi karakterét, így a cserjeirtást követően remélhető az eredeti élőhelyek regenerációja. Az aljnövényzetben gyom- és inváziós fajok alig fordulnak elő. A domináns fűfajok a barázdált csenkesz és a bozontos árvalányhaj, további jellemző fűfajok a keskenylevelű perje, erdélyi gyöngyperje és a karcsú fényperje. A kétszikű kísérőfajok közül szinte minden területen előfordul a védett tavaszi hérics és árlevelű len, valamint a sarlós gamandor, a magas gubóvirág, a magvasodró, a koloncos legyezőfű, a magyar kutyatej és a sármányvirág.

2., Jelenleg útként használt terület

Felmértünk egy jelenleg útként használt területet illetve a szélén található kissé bolygatott vegetációt. Az út taposott növényzetének az összborítása viszonylag alacsony, 30-60%-os. A domináns fűfaj a berzedt rozsnok. Az út növényzetének botanikai érdekessége a kecskebúza tömeges előfordulása. Számos taposástűrő faj jellemző, például a szikárka és a madár keserűfű. A gyomok és inváziós fajok – parlagfű, pipacs – csak kis borítással fordulnak elő. Az útszél növényzete kissé bolygatott gyepterület. Jellemző fajai a barázdált csenkesz, a berzedt rozsnok, az ékes vasvirág, a csabaíre és a magyar kutyatej. Ritka gyomfajok például a cicó és a kandilla.

Élőhely	Felmért foltok száma	Foltonkénti blokkok száma
1, Cserjefolt	5	2
2, Út és útszél	1	1 blokk az úton, 1 blokk az útszélen

‘Gödöllői-dombság peremhegyei’ Natura 2000 site (Fóti Somlyó)

A felmérés során két vegetáció-típust mértünk fel.

1, Magas aranyvesszővel fertőzött regenerálódó parlag

A terület egy üde fekvésű egykori parlag, ahol az inváziós magas aranyvessző az uralkodó faj, a borítása 40-50%. A parlag fajösszetétele alapján a terület egy idős parlag lehet, mert a magas aranyvessző kivételével a gyomok és inváziós fajok – például a parlagfű, az egynyári seprence, a széltippan és az egyéves rozsnok-fajok – csak kis borítással fordulnak elő. A magas aranyvessző annyira tömeges a területen, hogy a gyepi fajok csak kis borításban fordulnak elő a területen, mint például a réti imola, a farkas kutyatej, a tejoltó galaj vagy a sarlós gamandor. A magas aranyvessző dominanciáját és további terjedését csak rendszeres, évente több alkalommal végzett kaszálással lehet megszüntetni.

2, Lezárt út helyén spontán regenerálódó szárazgyepi vegetáció

Az egykori útként használt területen spontán regenerálódó homoki gyepi növényzet található. Legjellemzőbb egyszikű fajok a csillagpázsit, a fedélroznok, a karcsú fényperje és a keskenylevelű sás. A kétszikű fajok közül a zavarástűrő- és pionír fajok a legjellemzőbbek, mint például a tátos, a pipacslevelű zörgőfű, a betyárkóró és a bűdös zsásza. Az út mellett egy cserjésedett-akácok terület található. A leggyakoribb fajok a nyugati osterfa, az egybibés galagonya és a fehér akác. Az aljnövényzet jellegtelen és szegényes, főként nitrofil gyomfajok alkotják, mint például a meddő rozsnok, zamatos turbolya és tyúkhúr.

Élőhely	Felmért foltok száma	Foltonkénti blokkok száma
1, Parlag	1	1
2, Út és útszéli cserjés	1	1 út + 1 útszél

Research report

Botanical monitoring (Action D3) in the framework of „Conservation of dry grasslands in Central Hungary” Life+ Nature (LIFE NAT/HU/001028)

Salvia Environmental and Nature Conservation Association
(4027 Debrecen, Juhász Gyula utca 2. III/14.)

Dr. Balázs Deák
president

Compiled by: Balázs Deák, András Kelemen and Orsolya Valkó

Debrecen, 11.11.2014.

We conducted the baseline vegetation surveys to have an overview about the initial vegetation compositions of the restoration sites:

‘Epöli szarmata vonulat’ Natura 2000 site (Gyermely-Máriahalom)
‘Alsó-Tápió és patakvölgyek’ Natura 2000 site (Tápiósági földvár)
‘Érd-tétényi plató’ Natura 2000 site (Tétényi-fennsík)
‘Gödöllői-dombság peremhegyei’ Natura 2000 site (Fóti Somlyó)

We surveyed the vegetation of the sites to be restored in the end of 2014 or the beginning of 2015. We also surveyed the vegetation of donor sites at Alsó-Tápió és patakvölgyek site which will serve as hay donor sites for the hay transfer restoration action.

We conducted the surveys in September and October 2014. Based on a pilot survey together with colleagues of DINPD, we designated sampling blocks within the restoration sites. In each restoration site we designated blocks based on the area of the restored sites as follows: (i) in the biggest restoration sites (>5ha) we designated 3 blocks; in the intermediate-size restoration sites (0.5-5ha) we designated 2 blocks and (iii) in the small-sized restoration sites (<0,5ha) we designated 1 block. Each block consisted of four 4×4-m permanent plots. In the plots we recorded the species list and the percentage cover of vascular plants, cover and thickness of litter and total vegetation height (see in Appendices) and also took documentary photographs in each restoration site.

We surveyed the following vegetation types:

‘Epöli szarmata vonulat’ Natura 2000 site (Gyermely-Máriahalom)

- 1, *Black locust dominated patches*. Small patches invaded by black locust, characterised by nitrophilous weed species, with some loess grassland specialists.
- 2, *Former grassland areas affected by the encroachment of native shrubs*.
- 3, *Extended shrubland*. Closed shrubland, which does not hold nature conservation value.

‘Alsó-Tápió és patak völgyek’ Natura 2000 site (Tápiósági földvár)

- 1, *Extended shrubland*. Closed shrubland, which does not hold nature conservation value.
- 2, *Donor sites for hay transfer*. Loess and steppic grasslands with high nature conservation value; which are proper places for collecting propagules of target species for hay transfer.

‘Érd-tétényi plató’ Natura 2000 site (Tétényi-fennsík)

- 1, *Former grassland areas affected by the encroachment of native shrubs*.
- 2, *Abandoned road*. Abandoned road and roadside with spontaneous grassland recovery.

‘Gödöllői-dombság peremhegyei’ Natura 2000 site (Fóti Somlyó)

- 1, *Oldfield invaded by *Solidago gigantea**. Former arable land in which the spontaneous grassland recovery has been initiated, but vegetation development stucked in a *Solidago*-dominated stage.
- 2, *Abandoned road*. Abandoned road and roadside with spontaneous grassland recovery.